

Prof. univ. dr. Valentin CIORBEA¹

MITROPOLIA OLTENIEI – PRIMUL AN DE ISTORIE (21 DECEMBRIE 1939-21 DECEMBRIE 1940) – ÎNTR-UN MEMORIU AL I.P.S. NIFON CRIVEANU

După mai bine de 560 de ani s-a reactivat, ca răspuns la demersurile unor personalități politice, dar și din presa vremii inițiate din primăvara anului 1939, Mitropolia Severinului, desigur sub o cuprindere geografică lărgită și o nouă denumire: Mitropolia Olteniei, Râmnicului și Severinului. Decretul de constituire al Eparhiei a fost semnat de Regele Carol al II-lea, documentul purtând data de 7 noiembrie 1939.

Pentru scaunul de mitropolit titular, Congresul Național Bisericesc l-a găsit vrednic pe Preasfințitul Nifon Criveanu, episcop al Hușilor. După recunoașterea alegerii și investirea oficială desfășurată pe 12 decembrie 1939, înscăunarea primului Mitropolit al Olteniei s-a făcut la 21 decembrie 1939, la Catedrala Sfântul Dumitru din Craiova².

Mitropolitul Nifon Criveanu a pus amprenta complexei sale personalități pe prima etapă, decembrie 1939-aprilie 1945, de existență a Mitropoliei Olteniei. S-a dovedit ierarhul providențial, chemat la o misiune de mare responsabilitate în vremuri grele pentru România. Cu studii teologice în țară și în Franța (Paris și Montpellier), cu experiență de preot de mir, de monah, de profesor și director al Seminarului „Nifon Mitropolitul” din București, de arhieru și cărturar cu vocație, Nifon Criveanu venea să împlinească multe speranțe și așteptări. Distinsul cititor va putea constata, parcurgând rândurile de față, că înaltul ierarh a depus o stăruitoare sârguință punând bazele misiunii Mitropoliei Olteniei, jalonată în principal de activitatea pastorală și cea socială.

Împlinirile primului an de păstorire le-a sintetizat într-un **Memoriu**, însoțit de o scrisoare și un tabel, toate adresate la 16 ianuarie 1941 generalului Ion Antonescu.

Aceste documente, plus sinteza conținutului constituie piesele dosarului aflat în custodia Arhivelor Naționale Istorie Centrale, fondul Președinția Consiliului de Miniștri³.

Principalul document al dosarului este memoriul, relevant nu numai pentru cunoașterea personalității Mitropolitului Nifon Criveanu ci și a primelor 12 luni din istoria Mitropoliei Olteniei.

Întrucât dosarul cu sursele istorice enumerate mai sus este puțin studiat, la momentul cercetării noastre (februarie 2015) în foaia de folosință era înscris numele unui singur cercetător, am considerat că ar fi de interes pentru cititorii revistei „Misiunea” să ia cunoștință de conținutul dosarului. Pe de altă parte, **Centrul de Cercetare a Conlucrării Bisericii Ortodoxe cu Armata României „General Paul**

Teodorescu” își desfășoară activitatea la Mănăstirea Dintr-un Lemn aflată în subordinea Mitropoliei Olteniei și avem în programul nostru și sporirea cunoașterii istoriei Sfintei Eparhii.

Primul izvor istoric al dosarului este scrisoarea adresată de Mitropolitul Nifon Criveanu generalului Ion Antonescu:

Domnule General

Avem onoarea a vă înainta alăturat un memoriu cu activitatea unui an de înființare a noii Mitropolii a Olteniei, Râmnicului și Severinului și un an de păstorire a Smereniei Noastre.

Socotim aceasta ca o respectuoasă datorie a Eparhiei și a Noastră față de Conducătorul Statului Român, rugându-vă să binevoiți a lua cunoștință de cele înfăptuite.

Permiteți vă rugăm, Domnule General, încredințarea deosebitei Noastre considerațiuni și arhieresti binecuvântări (sic).

Arhiepiscop și Mitropolit

Nifon

Consilier/referent

Documentul înaintat generalului Ion Antonescu a fost intitulat „**MEMORIU ASUPRA ACTIVITĂȚII DESFĂȘURATĂ ÎN CUPRINSUL SFINTEI MITROPOLII A OLTENIEI, RÂMNICULUI ȘI SEVERINULUI ÎN TIMPUL PRIMULUI AN DE ÎNFIINȚARE**”. Mitropolitul Nifon a structurat bilanțul primului an de activitate pe următoarele subcapitole: *I. Activitatea cultural misionară; II. Învățămint religios; III. Societatea Preoțască „Renașterea”; IV. Activitatea filantropică; V. Activitatea economică; VI. Activitatea administrativă.*

Memoriu

La 21 decembrie 1940 s-a împlinit un an de păstorire.

I. Activitatea cultural misionară

I.P.S. Nifon precizează că prima și esențiala îndatorire a Bisericii este activitatea *misionară*. Pentru a combate *focarele sectante* apărute în Eparhie s-a constituit corpul de clerici pe județe și circumscripții, format din 48 de preoți misionari conduși de misionarul eparhial, *un preot dintre cei mai pregătiți în acest scop.*

Cursurile pentru misionari s-au desfășurat la Râmnicu-Vâlcea între 18 și 30 august 1940 la care au participat 120 de

preoți. Dezbaterile au cuprins *toate chestiunile în controversa cu sectanții*.

O decizie importantă a conducerii Mitropoliei atât pentru cunoașterea situației reale și detaliate a activității sectelor pe raza Sfintei eparhii a fost înființarea așa numitului Corp al *misionarilor colportori-laici*⁴. Concret, din fiecare județ arondat Mitropoliei, Vâlcea, Romanați, Dolj, Gorj și Mehedinți au fost alese câte 3 persoane coordonate de *misionarul laic D. Lordache, bun cunoscător al Sfintei scripturi*. Pentru a-i motiva pe misionarii laici și a le crea condiții de deplasări și cheltuieli conducerea Mitropoliei le-a acordat salarii. Bunăoară, D. Lordache a primit un salariu de 4 000 lei și permis de călătorie pe CFR iar ceilalți câte 600 de lei.

În zilele de 18-23 noiembrie 1940 s-au desfășurat la Craiova cursuri de misionarism la care au participat 30 de persoane. Principala activitate pe care misionarii *colportori-laici* trebuiau s-o efectueze în parohii unde sectanții erau destul de activi era aceea de a-i contacta, a discuta cu ei în *scopul readucerii lor la staulul dreptei credințe*⁵. Activitatea a fost derulată în rândul lucrătorilor de la atelierele CFR din gările Piatra Olt, Turnu-Severin, Craiova, Caracal, Râmnicu-Vâlcea și Târgu Jiu, printre călătorii de pe linia ferată Bumbesti-Petroșani și salariații din porturile Corabia, Calafat și la școlile de ucenici. În rândul acestor categorii s-au dus cuvântul Sfintei Evanghelii, broșuri, pliante și *foi de zidire sufletească*. Celor foarte nevoiași li s-au acordat ajutoare în bani.

Rezultatul activității de atragere a noi credincioși la Ortodoxie s-a concretizat, conform Memoriului, în primirea a 70 de sectanți, în perioada 1 aprilie-30 noiembrie 1940 în Biserica ortodoxă.

Universitatea Teologică Populară „Solidaritatea” a organizat, între 4 și 30 august, cursuri de vară în sala de festivități a Seminarului Teologic din Râmnicu-Vâlcea. Prelegerile au fost susținute de profesori universitari și intelectuali de prestigiu din diverse centre.

Pentru credincioși, săptămânal, s-a tipărit în 25 000 de exemplare foaia de zidire sufletească „Lumina Creștină”. Între 28 aprilie și 28 decembrie 1940 s-au distribuit 900 000 de

exemplare din periodic pentru care s-au cheltuit 371 147 lei. În afară de parohii, „Lumina Creștină” s-a distribuit gratuit în spitale, dispensare, ateliere CFR, școli de ucenici, închisori, sanatorii de pe tot cuprinsul Olteniei. În total s-au trimis spre aceste instituții, săptămânal, 780 de exemplare. 1 500 de numere din „Lumina Creștină” s-au donat tuturor unităților militare din subordinea Corpului de Armată din Oltenia, concentrațiilor în diverse zone și la sediile regimentelor.

„Cartea de rugăciuni” (162 p.) tipărită în două ediții, prima în 20 000 de exemplare la prețul de 4 lei, iar a doua în tiraj de 30 000 de exemplare (5 lei) au fost difuzate în rândul tinerilor ucenici, deținuților și bolnavilor din spitale.

„Cartea de rugăciuni pentru ostași”, editată în două ediții, prima 15 000 exemplare iar a doua, în tiraj de 20 000, pentru care s-au cheltuit 85 000 lei, a fost oferită militarilor ca *dar duhovnicesc din partea Mitropoliei Olteniei*⁶.

Pe timpul marelui post premergător Sfințelor Paști, în cele 6 duminici dinaintea Învierii s-au ținut enoriașilor conferințe de către profesori și cărturari cu prestigiu, în Sala Căminului Societății Preoțești „Renașterea” din Craiova.

Pentru *mângâierea sufletelor* celor bolnavi din spitale și deținuților încarcerati li s-a repartizat câte un preot duhovnic.

Pe lângă discuții, preoții duhovnici dădeau enoriașilor în dar cărți religioase, iconițe și diverse ajutoare.

Mitropolia Olteniei a răspuns apelului făcut prin intermediul presei și a donat Bibliotecii Muncitorilor Legionari din București 488 de cărți și broșuri editate în propria editură dar și procurate în valoare de 13 561 lei.

Memoriul preciza că s-au adunat informații și date pentru întocmirea unui anuar al Eparhiei Olteniei⁷.

II. Învățământul religios

În școlile de stat învățământul religios a constituit de asemenea o prioritate. S-a recomandat preoților *marea îndatorire ce au de a lucra la modelarea și formarea sufletească a tineretului*. Preoților care desfășurau activitate didactică li s-au dat *ample îndrumări* pentru eficientizarea misiunii lor.

Pentru ca activitatea să fie bine organizată și eficientă, Mitropolia a rânduit **revizori** recrutați dintre preoți și învățători pe circumscripții școlare, în grupe de 10-12 pe parohii, fiecare condusă de un **revizor** clasa I, selectați dintre profesorii secundari. În total s-au numit 5 revizori clasa I, 62 clasa a II-a și 183 subrevizori.

III. Societatea Preoțească „Renașterea”

S-a hotărât revitalizarea activității acestei societăți înființată în urmă cu 18 ani. Preoții din 6-10 parohii urmând să organizeze cel puțin o dată pe an slujbe cu sobor și ședințe publice în fiecare parohie, procesiuni religioase, slujbe pe terenurile agricole la începutul activităților agrare, la semănat, cules ș.a. În aceeași formulă s-au

În fața catedralei mitropolitane din Craiova, Nifon binecuvântând participanții la o ceremonie organizată de „Frontul Renașterii Naționale” (sursa: Fototeca Ortodoxiei Românești - <http://fototecaortodoxiei.ro>)

organizat slujbe pentru eroii neamului și ctitorii de biserici. La fiecare oficiere se ajuta cu bani o văduvă ori un orfan sau nevoiaș⁸. Întrunirile se țineau și după amiaza în care se rosteau cuvântări instructive, se învățau cântece religioase și se făceau lecturi religioase.

Pe parcursul primului an de funcționare a Mitropoliei Olteniei s-au organizat 960 de slujbe cu sobor și tot atâtea ședințe publice. Numărul predicilor și a cununilor în același interval de timp s-a ridicat la cifra de 1 950.

Ca teme pentru conferințele publice conducerea Mitropoliei a recomandat orientativ: *Biserica și asistența socială, Familia creștină, Păcatul alcoolismului, Primejdia sectelor ș.a.*

Revista „Renașterea” a fost tipărită într-un număr de pagini care a variat între 80-120 de pagini, abonamentul costând 125 lei.

Societatea Preoțească „Renașterea” s-a ocupat de tipărirea Calendarului de perete în număr de 250 000 de exemplare la prețul de 2 lei. S-a organizat și Biblioteca Mitropoliei.

Un deziderat dorit de Mitropolitul Nifon, cum reiese din Memoriu, a fost întemeierea unei Universități la Craiova care să aibă și o Facultate de Teologie sau „Academie Teologică” pentru o cât mai bună pregătire a viitorilor preoți⁹.

În luna iulie 1940, conducerea Mitropoliei s-a adresat Ministerului Cultelor ca Facultatea de Teologie a Universității din Cernăuți să fie găzduită vremelnice la Craiova¹⁰. S-au făcut demersuri ca Academia Teologică de la Oradea să fie mutată la Craiova după ce orașul fusese ocupat de maghiari.

IV. Activitatea filantropică

Memoriul pune în evidență bogata activitate în domeniul social derulată de Mitropolie în primul an de la înființare. Aflăm astfel că s-au înființat 5 cantine școlare: „Lubirea aproapelui” în Craiova; „Clerul gorjan” în Târgu Jiu; „Sfânta Mitropolie” în Râmnicu-Vâlcea; „Cantina bisericii” în Caracal și „Mila creștină” în Turnu-Severin în care, sub patronajul Bisericii, între 50 și 100 de elevi săraci din clasele primare serveau masa. Cantinele au beneficiat de sprijinul așa numitelor bănci populare: Banca Clerului Romanțean, Banca Clerului Mehedințean ș.a.

Activitatea filantropică s-a concretizat și prin sprijinul cu diverse sume de bani a celor nevoiași. De Sfintele Sărbători pe lângă bani s-au făcut donații de îmbrăcăminte și încălțăminte. Pentru școli s-au achiziționat lemne de foc și s-au plătit diverse reparații la clădiri și mobilier.

În rândul preoților implicarea în activitatea de donații a creat o stare de emulație. În Memoriu se subliniază în acest sens: *Cucericii preoți s-au întrecut a da bani în numerar și donații în natură, între 1 000 și 4 000 lei fiecare*¹¹.

Din sumele adunate s-au făcut donații pentru „Ajutorul legionar” și sprijinirea grupurilor de refugiați din teritoriile pe care România le-a cedat sub presiune URSS, Ungariei și Bulgariei. 5 000 lei au revenit Consiliului de patronaj al operelor sociale, cu destinația *Daruri de Crăciun ostașilor*.

De Crăciun, în 1940, s-au împărțit săracilor 3 vagoane de lemne plus 5 000 lei. Pe parcursul celor 12 luni totalul donațiilor s-a ridicat la suma de 91 260 lei.

De ajutoare financiare au beneficiat și preoții refugiați și familiile lor, studenții și elevii săraci și funcționarii Sfintei Mitropolii, diferite instituții (școli, cantine) pentru reparații, restaurarea bisericilor și localurilor în care se pregătea și

servea hrana. Totalul sumei la aceste ajutoare a însemnat 388 240 lei.

Pentru zidirea de biserici și case parohiale s-au dat 140 000 lei. Școala cântăreților bisericești a primit 50 000 lei¹².

O atenție deosebită s-a acordat preoților refugiați și stabiliți în Oltenia. 165 au fost repartizați în parohii. De asemenea, aceștia au primit lemne și bani, pentru cheltuielile de găzduire în sumă de 36 000 lei.

Activitatea filantropică a fost mult mai amplă incluzând și pe cea desfășurată în fiecare parohie. Preoții au primit recomandări de la I.P.S. Nifon să viziteze spitalele și să organizeze cu sprijinul enoriașilor, cantine pentru familiile sărace.

IV. Activitatea administrativă

Raportul radiografiază situația Mitropoliei Olteniei în care, precizează documentul, existau 987 de parohii, 1 498 biserici unde slujeau 1 193 preoți și 17 diaconi, majoritatea licențiați în Teologie, pentru circa 1 500 000 creștini¹³.

La 18 ianuarie 1940 s-a organizat consfătuirea cu președinții celor 5 secțiuni județene ale Societății Preoțești „Renașterea”. A urmat, la 29 ianuarie 1940, adunarea stareților din mănăstirile Mitropoliei. Conform Memoriului, s-au abordat următoarele teme: disciplina monahală; viețuirea curată; pregătirea clerului monahal și restaurarea mănăstirilor. Pe 9 februarie 1940 s-a organizat întrunirea celor 5 președinți ai băncilor preoțești. În sfârșit, pe 26 februarie, au fost reuniți pentru discuții specifice arhitecturii autorizați din Eparhie.

Memoriul precizează că s-au făcut 129 de vizite canonice și inspecții inopinate pe parcursul cărora s-au cercetat toate mănăstirile și schiturile din Eparhie, s-au inspectat biserici, cimitire și case parohiale¹⁴. I.P.S. Nifon a vizitat, la 30 ianuarie 1940, Seminarul Teologic din Râmnicu-Vâlcea cu ocazia serbării patronului său spiritual.

Activitatea administrativă a cuprins și lucrări de restaurare, de finalizare a noilor biserici care au fost sfințite. Ca lucrări efectuate mai sunt menționate cele de îngrijire și îngrijire a mormintelor.

O preocupare esențială a I.P.S. Nifon a fost, cum se subliniază în izvorul istoric supus atenției: *întronarea încrederii preoțimii în spiritul de perfectă legalitate și dreptate a conducerii bisericești, înlăturându-se cu totul arbitrarul, asuprirea, nedreptatea, intriga, lingușirea, slugărnicia, frica de stăpân – precum s-a înlăturat orice suspiciune și rău la dobândirea parohiilor prin intervenții și cumpărări de bani (sic)*¹⁵.

Memoriul menționează și greutățile întâmpinate în organizarea și funcționarea administrativă a Mitropoliei în ceea ce privește Cancelaria, lipsa de mobilier, de spațiu și funcționari pregătiți specificului activității¹⁶.

VI. Activitatea economică

Se subliniază că posibilitățile economice ale Mitropoliei au fost reduse, Mitropolia Olteniei *nu are avere mare*. Nu s-a reușit intrarea în posesia celor 200 ha, ci numai a 100 ha pe care Mitropolia îi avea în localitatea Izbiceni, județul Romanați, aflat în sud-estul regiunii Oltenia (astăzi partea de sud-est a actualului județ Dolj, partea central-sudică a actualului județ Olt și o mică parte din sud-vestul județului Teleorman. Județul Romanați a fost prin aplicarea reformei administrative din 1950). S-au preluat 500 ha la Stănești-

Lunca, în județul Vâlcea, dar este aproape pierdută exploatarea¹⁷. Cu toate acestea și o bună chibzuință financiară au sporit veniturile Mitropoliei cu 130.000 lei pe parcursul primului an de conducere.

Memoriul se încheia cu câteva deziderate ale Conducătorului Statului: fonduri de la buget pentru o reședință demnă de importanța unei Mitropolii și în concordanță cu frumusețea Catedralei Sfântul Dumitru apreciată, pe bună dreptate, ca „o podoabă a orașului Craiova”; un decret-lege pentru reglementarea comercializării obiectelor sacre; instituirea monopolului fabricării și desfacerii lumânărilor de ceară ca unica soluție pentru eliminarea comerțului practicat de firmele „lumânărilor false”, care vatămă pieptul participanților la slujbe, a odăjdiilor și obiectelor sacre¹⁸.

Ultimele file ale dosarului înaintat de Mitropolitul Nifon generalului Ion Antonescu cuprinde un **Tablou** ce enumără vizitele canonice, inspecțiile ș.a. realizate de înaltul ierarh între 1 ianuarie-12 iunie 1940 și cheltuielile din depozitul Serviciului de colportaj¹⁹.

În cadrul Secretariatului Președinției Consiliului de Miniștri s-a întocmit o sinteză a problemelor supuse atenției Conducătorului Statului, pentru o lectură mai rapidă din partea acestuia. Reținem pentru Stimatul Cititor una dintre concluziile ce surprinde esența activității Mitropolitului Nifon: *a pus ordine și deplină legalitate în conducerea Mitropoliei*.

La 21 ianuarie 1941 generalul Ion Antonescu a pus următoarea rezoluție pe dosar: *se va confirma primirea și va fi rugat*

*să continue în folosul Bisericii și al Țării această activitate*²⁰.

Documentele supuse atenției dumneavoastră, desigur într-o variantă analitică, fără a ne depărta de adevărul istoric relatat, se constituie în principalul izvor pentru cunoașterea activității primului an de păstorire a Mitropolitului Nifon Criveanu și desigur a istoriei Mitropoliei Olteniei în perioada istorică precizată. Ele relevă că Sfânta Eparhie a avut în primul ei ierarh o personalitate capabilă, creativă și conștiință de înalta misiune asumată.

BISHOPRIC OF OLTENIA – THE FIRST YEAR OF ITS HISTORY (DECEMBER 21, 1939-DECEMBER 21, 1940) – IN A REPORT SIGNED BY HIS HOLINESS NIFON CRIVEANU

The Bishopric of Oltenia was established by a decree signed by King Carol the 2nd at November 7, 1939. The article presents a report signed by metropolitan bishop Nifon Criveanu addressed at January 16, 1941 to General Ion Antonescu. It is relevant for the knowledge of the first 12 months from the history of Bishopric of Oltenia.

Keywords: The Bishopric of Oltenia, metropolitan bishop Nifon Criveanu, report, Central Historical National Archives, capable personality

NOTE

- 1 Prof. univ. dr., Universitatea „Ovidius” din Constanța; membru asociat al Academiei Oamenilor de Știință din România.
- 2 Pentru mai multe informații privind activitatea Mitropolitului Nifon Criveanu și a bibliografiei subiectului vezi articolul semnat de dr. Lucian Dindirică în numărul de față al revistei „Misiunea”. Dintre contribuțiile recente privind cunoașterea activității Mitropolitului Nifon recomandăm articolul lect. univ. dr. Florian Bichir, *Misionarism și credință în timpul războiului. Capul Mitropolitului Nifon Criveanu, în Armata Română și cultele. Studii și comunicări prezentate la Sesiunea Națională de Comunicări Științifice*, Pitești, Mioveni, 25 iulie 2014 (coord. Marian Moșneagu, Petrișor Florea, Dan Prisăcaru), Brăila, Editura Istros, 2014, pp. 14-17.
- 3 Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare A.N.I.C.), Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. crt. 205/1941 (*Passim*).
- 4 *Ibidem*, ff. 5-6.
- 5 *Ibidem*, f. 6.
- 6 *Ibidem*, f. 7.
- 7 *Ibidem*, f. 8.
- 8 *Ibidem*, f. 9.
- 9 *Ibidem*, f. 10.
- 10 S-a mutat la Suceava.
- 11 A.N.I.C., Fond Președinția Consiliului de Miniștri, dosar nr. crt. 205/1941, f. 11.
- 12 *Ibidem*, f. 12.
- 13 *Ibidem*, f. 13.
- 14 *Ibidem*, f. 14.
- 15 *Ibidem*, f. 15.
- 16 *Ibidem*, f. 16.
- 17 *Ibidem*, f. 17.
- 18 *Ibidem*, f. 18.
- 19 *Ibidem*, f. 40.
- 20 *Ibidem*, f. 1.